

æquiparationem hanc comprobatur Glossa 2, in cap. *Ecclesia S. Mariæ*, de Constit., ubi late Felin., n. 7 et 8; item Gloss. ultim., de Vita et honest. cleric., quæ ad hoc ponderat textum illum. Ubi Panormitan., n. 41, eam limitare videtur, sed revera limitatio non procedit in materia tributorum, sed in aliis privilegiis, quæ non est limitatio ad Glossam, quia non generaliter, sed in tributis tantum loquitur, sicut et textus ille quem inducit. Et idem sentit Glossa penult., in c. *Ex litteris*, de Pignoribus, et optime Glossa 1, in c. *Ecclesiarum*, 12, quæst. 2, et sumitur etiam ex illo textu, qui est Concilii Toletan. III, c. 21, et ex aliis antiquis, quos eadem Glossa allegat. Et melius id confirmat c. 4 de Immunit. ecclesiar., in 6, quod (ut supra notavi) distincte loquitur de bonis acquisitis et acquirendis, et nunc adverte, etiam loqui expresse de Ecclesiis et ecclesiasticis personis, ac earum bonis. Et eodem modo loquitur Clementina ult. de Censib.

6. *Solutio ad fundamentum contrariæ sententiæ.* — Qui bona Ecclesiæ surripit sacrilegium committit. — Raptor bonorum clerici, nisi illi vim inferat, sacrilegium non committit. — Ad leges Hispaniæ. — Ex quibus patet responsio ad rationem dubitandi in principio positam; negamus enim privilegium hoc quoad hanc partem esse speciale Ecclesiarum, aut non esse in jure satis expressum; ex Glossis enim et juribus allegatis contrarium constat. Doctores autem ibi allegati, negantes hanc æquiparationem, intelligendi sunt, ut dixi, quoad alia privilegia, non vero quoad hoc privilegium exemptionis a tributis. Neque in hoc obstat ratio ibi inducta, quod ecclesiastica bona sunt magis sacra quam bona clericorum, nam hoc conducet quoad alios effectus, ut, verbi gratia, quod major sit culpa distrahere bona ecclesiastica in usus profanos, quam bona propria clericorum, etiam intuitu Ecclesiæ comparata. Item quod major sit culpa furandi bona Ecclesiæ, quam propria clericorum; nam illud est sacrilegium, juxta doctrinam D. Thomæ, quæst. 99, art. 3 et 4, quam omnes sequuntur, et sumitur ex multis decretis, 11, q. 2, et 16, quæst. 1, cap. *In canonibus*; furtum vero a clerico factum non est vere sacrilegium, nisi vis personæ inferatur, juxta cap. *Quisquis*, 17, quæst. 4; et notavit Panormit., in cap. *Cæterum*, de Judiciis, n. 17, licet aliud senserit Sylvest., v. *Sacrilegium*. Et sic de aliis privilegiis, quæ pertinent ad majorem tutelam, et religiosum usum

ecclesiasticorum honorum. In tributis vero facta est æquiparatio in jure, quia non in bonorum ipsorum sanctitate, sed in absoluta exemptione personæ fundatur. Ad legem Hispaniæ jam responsum est, intelligendam esse de specialibus tributis fundatis in conventionione partium. Et eodem modo exponendi sunt auctores ibi allegati, vel eorum sententia admittenda non est. Et juxta doctrinam hanc intelligenda videntur quæ in libro 2 Ordin. hujus regni, tit. 33, disponuntur de quodam tributo, quod *jugas* vocant. Nam illud sine dubio ortum fuit ex dominio directo regum, et conventionione cum subditis, quibus illa bona tribuebant, ut ex principio illius tituli constat, et ideo in rigore non continetur in generali privilegio clericorum vel Ecclesiarum. Nihilominus tamen servanda sunt specialia privilegia, quæ ibidem etiam in hac materia illis conceduntur.

CAPUT XXVI.

AN CLERICI AD COMMUNES CIVIUM EXPENSAS CONTRIBUERE TENEANTUR.

1. *Ratio dubitandi pro parte affirmante.* — *Leges Hispaniæ.* — Altera exceptio ad bona mobilia pertinens esse potest de quibusdam tributis, quæ non tanquam stipendia regia imponuntur, sed tanquam sumptus necessarij ad communem utilitatem civium inter ipsos distribuuntur. Hujusmodi sunt tributa quæ imponuntur ad reficiendas vias, pontes, aut fontes, aut muros civitatis, et similia, ad communem usum civium etiam clericorum necessaria. Ratio autem dubitandi esse potest, quia jura civilia non permittunt clericos ab his contributionibus eximi, ut constat ex l. *Ad instructiones*, C. de Sacrosanct. eccles., ubi etiam venerabiles Ecclesiæ et divinæ domus huic tributo solvendo adscribuntur; ibi vero tantum fit mentio *de pontium et itinerum instructione*. In lege autem ult., Cod. Quibus muneribus, etc., lib. 11, additur *murorum constructio, et frumenti aliarumque specierum comparatio, seu communis provisio*. Unde idem jus in rebus omnibus ejusdem rationis locum habebit. Atque hoc jus commune imitantur leges Hispaniæ, in l. 20, tit. 32, part. 3, et l. 54, tit. 6, p. 1, ac tandem in lib. 1 Novæ Recopilat., tit. 3, l. 11, ubi prius ponitur regula generalis de tributis pro communi bono impositis, et deinde ponuntur exempla

supra dicta, et adduntur alia, idemque cum aliis exemplis statuitur in l. 12.

2. Non videtur autem posse jus canonicum derogare in hac parte juri civili, quia dispositio illa videtur justitiæ et æquitati, imo et pietati valde conformis. Nam hujusmodi impositiones revera non sunt tributa quæ indicent subjectionem, vel in propria jurisdictione fundentur, quia non imponuntur, ut regibus, tanquam dominis et principibus, solvantur, sed solum sunt distributiones quæ inter cives fiunt ad proprios usus ipsorum civium. Ratio autem et justitia postulat, ut omnes, qui hujusmodi rebus communibus indigent et utuntur, ad expensas, quæ in illis fiunt, justa distributione concurrant; ergo cum clerici fruuntur his communibus commodis, debent etiam participare hujusmodi onus cum cæteris civibus. Nam eadem ratio obligationis et debiti in illis concurrat, et non est contra dignitatem sacerdotalis status, hæc tributa solvere, magis quam pretio suo emere res, quibus ad victum et vestitum indigent. Imo, quia priora bona ad commune bonum spectant, ex ea parte est talis contributio pietati consentanea, ideoque in dicta lege *Ad instructiones*, dicitur: *Venerabiles Ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus, quia non est inter sordida munera numeratum*. Et in dicta l. 11 Novæ Recopilationis Hispaniæ, dicitur: *En estas cosas tales, a fallecimiento de propios de concejo, deven contribuir, y ryudar los dichos clérigos, por quanto es pro comunal de todos y obra de piedad*; ac si diceret: quando ad hujusmodi sumptus bona communia totius populi, seu eorum redditus non sufficiunt, tunc ratio pietatis et communis utilitatis postulat, ut clerici contribuant. Estque illa limitatio valde notanda, nam multum confirmat hujus contributionis æquitatem. Quia ubi communia bona non sufficiunt, necessario debet ex propriis et particularibus bonis singulorum civium suppleri; cur ergo cogentur singuli cives laici ex propriis bonis aliud pro clericis solvere, aut eis de rebus necessariis, licet communibus, propriis sumptibus providere? Quæ ratio videtur ostendere, neque Pontificem, neque ipsum regem posse hanc exemptionem clericis concedere, ipsis communitatibus laicorum invitis.

3. In contrarium autem videntur jura canonica urgere, præsertim c. *Non minus*, et c. *Adversus*, de Immunit. eccl. Nam in priori statuitur sub anathemate universaliter, et sine limitatione, ut hæc onera Ecclesiis vel clericis non imponantur: *Nisi Episcopus et clerus tan-*

tam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. In altero vero capite imprimis significatur, hanc contributionem clericorum, etiam in illo casu non esse ex debito, sed ex gratia; additur enim ibi: *Predicti laici humiliter et devote recipiant cum gratiarum actione*. Et, quod gravius est, adjungitur sequens limitatio: *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere*. Addi etiam possunt c. *Quantquam*, de Censib., in 6, et c. 1 et 3, de Immunit. eccles., in 6, quatenus in eis generaliter dicitur, Ecclesias et ecclesiasticas personas ab omni exactione sæcularium esse exemptas.

4. *Resolutio affirmans.* — *Fundamentum ejus.* — In hoc puncto Doctores in hoc videntur convenire, ad hujusmodi sumptus communes, quando bona communia civitatum non sufficiunt, ideoque necessarium est ut cives contribuant, clericos etiam debere concurrere, et cum debita proportionem ac moderationem contribuere. Hoc enim etiam jure canonico permissum et approbatum est, habetque naturalem æquitatem, ut declaravimus. Difficultas autem est, tum in genere obligationis, tum maxime in modo impositionis et exactionis. Nam de genere obligationis dubitari potest, an clerici solum ex quadam honestate, et quasi ex consilio debeant in hujusmodi casibus contribuere; vel ex necessitate et obligatione conscientie teneantur. Aliqui enim solum putant teneri priori modo, quod significat Panormitanus, lib. 1, consil. 3, n. 1, circa finem, dicens: *Etiam imminente communi utilitate clericorum et laicorum, non tenentur clerici aliquid conferre, nisi sponte velint*. Dum enim ait, *sponte*, indicat voluntariam esse contributionem, non necessariam. Et ad hoc inducit verba cap. *Non minus*, quæ statim referemus. Et ratione potest suaderi hæc opinio, quia clerici non obligantur ex vi legum civilium, neque ex vi consignationum, quæ a laicis fiunt sub quocumque tenore præcepti, cum non sint illis subjecti; nec invenitur lex canonica quæ illis talem obligationem imponat, nec denique lex sola naturalis eos obligat, quia hæc obligatio pendet ex multis circumstantiis, quæ non sunt de jure naturali, sed ex pactis conventionibusque inter ipsos cives resultat.

5. *Secunda opinio.* — *Fundamentum hujus.* — Nihilominus contrarium in hac parte sentit Gregor. Lopez, in l. 54, tit. 6, partit. 4, Gloss. 2, quem sequitur Guttier., in Practic. Quæst., lib. 1, c. 3, n. 8, et idem sentit Guerrerero, in Thesauro Christ. relig., cap. 36, n. 32. Fundantur in verbis cap. *Non minus*, ibi: *Nisi Episcopus et clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, etc., ut subsidia per Ecclesias existiment conferenda*; nam ubi res committitur existimationi, non censetur committi liberæ voluntati, sed justo iudicio et arbitrio, ut declarat Ulpianus, in l. *Fideicommissa*, § *Si fideicommissum*, vers. *Quamquam*, ff. de Legat., 3, ubi ait, per conditionem hanc, *Si existimaveris*, non committi rem plenæ voluntati, sed prudenti arbitrio, et quasi viro bono; ergo in hoc sensu dixit Pontifex, *clerum, si existimet*, prudenti arbitrio, communem utilitatem vel necessitatem urgere, debere contribuere; ergo, supposita tali existimatione, hoc debitum est moralis necessitatis, et non tantum voluntatis. Et præterea partem hanc videntur efficaciter persuadere rationes in priori parte factæ. Et ad alteram, quam proxime in contrarium fecimus, respondebitur facile, obligationem hanc oriri ex æquitate naturali, cujus materia in hac parte mutata non est per jus positivum, quia jus civile potius illam confirmat, cui jus canonicum in hoc non contradicit, sed iudicium practicum, et in particulari talis æquitatis Pastoribus Ecclesiæ committit.

6. *Vera resolutio.* — *Ubi necessitas occurrit, Episcopus clericorum contributioni consentire tenetur.* — *Probat.* — *Nunquam possunt laici clericos ad contribuendum cogere.* — Quo circa in hoc puncto dicendum est, clericos singulos, seu sigillatim sumptos, non teneri ad hujusmodi contributionem, donec per Episcopum cum clero prudens existimatio facta sit, et decretum, in eo casu intervenire necessitatem, vel utilitatem communem, ad quam clerus contribuere debet. Hoc probat dictum cap. *Non minus*, ubi statuitur, debere præcedere Prælati approbationem, ut paulo inferius magis declarabimus; ergo ante illam non tenentur singuli clerici solvere contributionem; imo neque possunt, ut infra videbimus. Deinde dicendum est, si in re ipsa vera necessitas vel utilitas communis cum debitis circumstantiis intercedat, teneri Episcopum ad contributionem approbandam, et contra rationem et justitiam facturum esse, si contradicat. Et hoc est quod præcipue Gregor. Lopez et alii

intendunt. Et probatur, quia hoc non est ejus liberæ voluntati, sed prudenti arbitrio commissum; ergo ex officio et justitia tenetur tributum admittere, si revera existimet casum necessitatis subsistere, vel si existimare debet, ita ut per ignorantiam invincibilem non excusetur. Ulterius vero addendum est, clericos non posse cogi a laicis ad solvendum tributum, etiamsi per Episcopum jam fuerit approbatum, quia nunquam laici habent jurisdictionem ad cogendos clericos. Poterunt ergo petere, rogare et requirere clericos, ut sponte solvant, non tamen vim inferre. Et fortasse in hoc sensu dixit Panormitanus clericos debere sponte solvere. Et ob eandem causam existimo, addita esse in dict. cap. *Adversus*, verba illa: *Prædicti laici humiliter et devoti recipiant cum gratiarum actione, etc.* Quapropter si clerici in eo casu solvere noluerint, per suum Prælatum cogendi sunt, ut recte dixit Guttier. supra, cum aliis quos allegat. Quod si Episcopus vel clericos in hoc peccantes cogere noluerit, vel ipse injuste agat, nolens contributionem admittere, quando tenetur, ad superiorem Prælatum recurrendum erit, et ita clericorum immunitas servabitur, et subsidium communi bono necessarium non deerit.

7. *An, in contributione hac, forma, jure canonico præscripta, sit servanda.* — *Opinio negans.* — Superest tractanda alia pars dubitationis circa modum in hac contributione servandum, videlicet, an in imponenda clericis, vel ab eis exigenda contributione ad hujusmodi communis utilitatis opera, servanda sit forma præscripta in dictis decretis, vel nulla illius ratione habita possint laici principes leges suas executioni mandare. Non enim defuerunt multi jurisperiti qui dixerint, nihil esse in hac parte derogatum juri civili per canonicum, ac subinde ad exigenda a clericis hæc tributa, non esse necessarium recursum ad Summum Pontificem, qui postulatur in dicto cap. *Adversus*, neque approbationem Episcopi aut cleri, prout præscribitur ibidem, et in dicto c. *Non minus*; sed satis esse regis edictum proponentis causam ut communem et necessariam, et contributionem ut moderatam, et justa proportionem distributam. Quam sententiam indicant Gloss. et Hostiens., in d. cap. *Non minus*, eamque defendit late Lucas de Penna, in l. *Cum ad felicissimam*, C. *Quibus muneribus*, lib. 10, quem cum aliis multis pro hac sententia refert Guttier., ubi supra, et specialiter illam defendit Rebuff.,

in Commentar. ad constitut. Galliæ, tom. 1, tract. de Sentent. provis., art. 3, gloss. 6, ubi alios refert. Et cum sibi objiciat, imperatorem non potuisse clericos sua lege adstringere, respondet: *Verum est, tamen hæc opinio de facto servatur in Francia.* In quo sentit, per consuetudinem esse in hac parte juri canonico derogatum. Quod fundamentum falsum omnino esse infra ostendemus.

8. Ut ergo hujus sententiæ fundamentum aliquo modo tolerabile sit, in hoc constitui debet, scilicet, jura canonica, præscribentia formam servandam in postulandis hujusmodi tributis a clericis, non extendi ad hæc tributa, quando auctoritate regia imponuntur. Hæc autem duobus modis declarari potest. Primo, quia c. *Non minus* solum loquitur de consulis, et rectoribus civitatum, et aliorum qui similem potestatem habere videntur, et illis prohibet ne clericis tributa imponant, nisi Episcopo approbante, etc. Unde in sequenti capite *Adversus*, quod est Concilii Lateranensis, sub Innocentio III, his verbis refertur decisio prioris Concilii Lateranensis sub Alexandro III: *Adversus consules, et rectores civitatum, vel alios, etc.* Ergo ex vi talium verborum non impediuntur reges supremi hæc onera clericis imponere. Et hanc sententiam tenet aperte Lucas de Penna, loco citato, et insinuat Hostiensis, in Summa, tit. de Immunitate ecclesiar., § *A quibus*, versicul. *Verum ad extraordinaria*; quamvis enim dicat, legem *Ad instructiones*, et similes, corrigendas vel moderandas esse per jus canonicum, nihilominus addit limitationem: *Nisi princeps præcipiat.* Verum est tamen, in contextu ejus ambiguum esse, an dicere voluerit, illicitas esse has exactiones respectu clericorum tantum, vel simpliciter respectu omnium subditorum esse illicitas, nisi fiant auctoritate principis, et hic posterior videtur magis esse sensus ejus, si totus contextus consideretur.

9. *Rejicitur.* — Cujuscumque tamen sit illa limitatio cap. *Non minus*, et similium, admitenda non est, quia imprimis repugnat Pontificiæ declarationi in Bulla Cœnæ Domini, ubi expresse prohibitio extenditur ad quoscumque *cujusvis præminentia et dignitatis, etiam imperialis et regalis*, et additur: *Innovantes decreta super his per sacros canones tam in novissimo Lateranensi, quam aliis Conciliis generalibus edita*, ubi præcipue intelligit cap. *Adversus*, et cap. *Non minus*, exponendo (ut arbitrator) potius quam addendo, illorum dispositionem ad omnes principes temporales exten-

di. Deinde in illis decretis licet fortasse propter occasionem facti, quod ibi refertur, nominentur consules et rectores, tamen in fine adduntur generalia verba, quæ omnes potestatem habentes ad imponenda tributa comprehendunt, ut in c. *Non minus*: *Nec non, et alii qui potestatem habere videntur*; et in c. *Adversus*, ibi: *Consules et rectores civitatum, vel alios.* Ubi non dixit alios similes, sed simpliciter alios, plane comprehendens omnes, qui ecclesiasticis viris has exactiones imponere nituntur; et in cap. *Clerici*, § *Nos igitur*, de Immun. eccles., in 6, expresse nominantur *imperatores, reges, etc.* Et in hac parte confirmatur in Clement. unic., eodem tit., quamvis per verba generalia, scilicet, *contra quoscumque laicos, etc.* Et ita etiam interpretatur et confirmat Clement. V decisiones Conciliorum Lateran. sub Alexandro et Innocentio. Denique in c. *Quamquam*, de Censib., expresse dicitur: *Nec collegium, nec universitas, nec aliqui etiam singularis persona, cujuscumque dignitatis existant, etc.* Est ergo certissimum non posse limitari illa decreta ex parte personarum laicarum, quacumque potestate vel dignitate præemineant, ac proinde sententiam illam juristarum in hac declaratione fundatam improbabilem esse.

10. *Secundus dictam opinionem defendendi modus.* — Alio igitur modo posset illa sententia defendi, dicendo, illa jura non loqui de his impositionibus quæ per modum justæ distributionis inter cives fiunt ad res omnibus necessarias, vel valde utiles; sed loqui de propriis tributis, quæ in subsidium principum vel regum imponuntur. Et ratio reddi potest, quia illæ priores exactiones seu contributiones (ut supra dicebam) non sunt propria tributa superiori potestate, et voluntate principis imposita, sed sunt veluti quidam sumptus debiti, quia ex natura rei resultant ex tali opere communitati necessario. Quia nec clerici juste possunt resistere aut contradicere, ne tale opus fiat; neque possunt impedire quin in ipsos sicut in alios cives resultet obligatio naturalis solvendi quotam partem sumptuum, quæ secundum justam proportionem singulos contingit; ideoque talis obligatio non oritur ex jurisdictione sæculari, neque ex lege civili, sed ex ratione naturali, supposito tali facto justo, et communitati moraliter necessario. Unde fit non repugnare talem contributionem ecclesiasticæ libertati, ac proinde non esse contra canonica jura, quæ prohibent omnes temporales exactiones a clericis fieri,

quia solum prohibent exactiones contrarias ecclesiasticæ libertati, qualia sunt quæ in jurisdictione laicorum, et in positiva lege civili fundantur.

11. *Refellitur.* — Sed quamvis fundamentum hoc speciem quamdam probabilitatis habeat, nihilominus solidum non est, nec decretis consentaneum. Primo, quia (ut notavit Abbas in dicto consilio) dictum cap. *Non minus*, prius dicit: *Sive fossata, sive expeditiones*; et deinde adjungit: *Sive alia quælibet*. *Fossata enim* ad custodiam civitatis fieri solent, et ita pertinent ad utilitates clericis et laicis communes, idemque fere esse solet de expeditionibus; ergo cum additur *distributio alia quælibet*, omnia similia ad minimum comprehenduntur. Unde in cap. *Adversus*, distincte explicatur prædicta decisio de exactionibus, quæ ad relevandas utilitates vel necessitates communes ordinantur. Præterea, in aliis juribus absolute et sine limitatione prohibentur exactiones et collectæ, quibus nominibus solent etiam hæ contributiones communes significari, et Clement. unica addit distributionem, *Quascumque exactiones*, et præterea adjungit: *Necnon et circa præstandas subventiones laicis a Prælati, vel aliis personis ecclesiasticis*; nomine autem subventionum hujusmodi contributiones maxime significari solent. Et in dicta Auth. *Item nulla*, declarantur *angariæ et parangariæ*, quæ solent etiam pro communi utilitate exigere; ergo limitatio illa verbis ipsorum jurium repugnat.

12. *Satisfit rationi pro prædicto fundamento adductæ.* — Deinde ratio seu conjectura adducta in illo fundamento non est sufficiens ad interpretanda jura contra eorum verba, quia non probat esse necessariam limitationem illam, ut decisio illorum canonum justa et rationabilis sit. Primo quidem quia bona ecclesiastica, quibus clerici aluntur, sunt ad altiores fines deputata, qui in bonum et utilitatem ipsorum laicorum redundant; nam subventio pauperum magna utilitas laicorum est; templa etiam, et omnes sumptus illorum, laicorum usibus inserviunt, et ideo non est a ratione alienum, ut laici ex solis bonis suis temporalibus contribuant ad publica opera civilia, etiam si in communem utilitatem clericorum redundant. Præsertim quia bona sacris usibus deputata non debent ad profanos et communes usus converti, et ideo merito eximuntur ab his etiam temporalibus contributionibus. Quam rationem late prosequitur Panormitanus in dicto consilio.

13. *Objectio. — Solutio.* — Dices, has rationes ad summum procedere de bonis Ecclesiæ, non vero de bonis clericorum, quia et possunt esse patrimonialia, et quamvis sint ex redditibus Ecclesiæ, postquam sunt facta propria illorum, jam non sunt sacra, sed patrimonialibus comparantur, ut supra dictum est. Respondetur, etiam procedere satis congruenter rationem illam in bonis clericorum, præcipue in his quæ proveniunt ex redditibus ecclesiasticis, quia ex vi suæ exemptionis et dignitatis, postulant ut sine diminutione et sine temporali onere conferantur. Deinde merito extenditur etiam ad bona patrimonialia, tum quia hæc sunt veluti accidentaria et accessoria, expeditque ut participent exemptionem personæ et aliorum bonorum, ne detur occasio laicis illo colore onerandi clericos; tum etiam quia ipsi clerici communi utilitati laicorum inserviunt, et ideo illis quodam modo debitum est, ut gaudere possint utilitatibus temporalibus cæteris civibus communibus, etiam si ad illas temporaliter non concurrant. Hæc enim ratione solent eximi milites et magistratus; ergo jure etiam eximuntur sacerdotes, qui non minus ad jus seu commune bonum pertinent, quam civiles magistratus, juxta sententiam Isidori, lib. 5 Etymologiar., cap. 8, cap. *Jus publicum*, distinct. 1, et idem habetur in l. 4, ff. de Instit. et jure. Denique, quamvis demus, in aliquibus casibus justum et rationabile esse, ut clerici ad hæc opera contribuant, inde non sequitur dicta jura canonica de his exactionibus seu contributionibus non loqui, quia non omnino illas prohibent, sed modum et formam in illis servandam statuunt. Hoc autem maxime consentaneum rationi est, quia ad Prælatos Ecclesiæ spectat, clericorum curam specialem habere, et adjudicare, an talia onera juste illis imponantur, non tantum generatim, sed etiam in particularibus casibus et eventibus, in quibus solent excessus et violentiæ committi. Quam rationem dicta jura attigerunt.

14. *Conclusio: in his actionibus servanda est forma jure canonico præscripta.* — Dicendum ergo sine ulla dubitatione est, in postulandis a clero hujusmodi contributionibus, a laicis principibus et magistratibus ordinatis, servandum esse modum, et formam in jure canonico præstitutam, præsertim in dictis capitibus *Non minus*, et *Adversus*. Ita docet late Panormit., in dicto cons. 3, et in dicto cap. *Non minus*, n. 18, ubi refert alios antiquos Doctores in hæc veritate consentientes, præcipue Glossam, in c. *Generaliter*, verb. *Colla-*

tionibus, quæ ait, legem *Ad instructiones* derogatam, vel certe limitatam esse per jus canonicum. Et idem sensit Hostiens. in Summ., tit. de Immunit., § *A quibus*, circa finem; et communiter Canonistæ super dicta decreta, Paulus Castrens., Jason, et alii, in dicta l. *Ad instructiones*, et Gregor. Lopez, dict. tit. 6, partit. 1, l. 51, et melius in 54, n. 1 et 2; et lex illa multum favet. Nam, licet dicat clericos debere has contributionesolvere, tamen simul declarat hoc esse ex consensu Ecclesiæ, dicens: *Tubo por bien la sancta Iglesia*. Et infra adjungit, non posse laicos cogere clericos ad hanc solutionem, sed solum simpliciter ab eis petere, et si dare noluerint, per Episcopos cogendos esse; de Episcopis autem dicit, teneri ad id præcipiendum; quod intelligendum est juxta priorem declarationem, scilicet, juxta probationem Ecclesiæ, et modum ab ea præscriptum. Et plura pro hac sententia, et præsertim quoad Doctorum allegationes videri possunt in Gutierrez, in dicta q. 3, l. 1 Practicar.

15. *Quas condiciones requirat forma jure canonico præscripta. — Prima conditio.* — Forma autem, seu modus in his tributis servandus, ut a clericis exigere possint, tribus conditionibus consistit, quæ ex dictis capitibus *Non minus*, et *Adversus* sumuntur. Prima ponitur his verbis: *Ubi laicorum non suppetunt facultates*. Circa quæ verba dubitari potest, de quibus facultatibus intelligenda sint, an de solis facultatibus communibus reipublicæ, an etiam de facultatibus singulorum civium. De quo nihil invenio a Glossa vel Doctoribus ibi explicatum, neque in aliis juribus canonicis, neque etiam in legibus juris communis civilis; imo lex *Ad instructiones* omnino illam conditionem omisit; solumque in dicta lege Hispaniæ Novæ Recopilationis explicatur illa conditio, et ad communia bona limitatur per illa verba: *A fallecimiento de propios de consejo*. Cui legi stari posse videtur, quamdiu ex jure canonico aliud non constiterit, tum quia est satis rationi consentanea, ut ex supra dictis constat; tum etiam quia alia esset nimia restrictio; vix enim potest moralis accidere casus, in quo bona propria omnium et singulorum civium ad hujusmodi opera efficienda non sufficiant, et difficilius erit hoc examinare vel probare. Ut ergo clerus consentire debeat, satis erit ut moraliter constet, communia bona non sufficere, et singulos cives non posse sine magno gravamine suis solis sumptibus tale opus efficere.

16. *Secunda conditio.* — Altera conditio est, ut contributio non fiat, nisi Episcopus et clerus, re inspecta et considerata, existiment esse conferendam. Ita habetur in cap. *Non minus*, et expressius in cap. *Adversus* dicitur: *Episcopus simul cum clericis*. Unde constat non posse Episcopum solum contributionem approbare vel jubere, etiam juxta dispositionem cap. *Non minus*, quia concursus clericis simul postulatur. Interrogari autem potest quid nomine cleri vel clericorum intelligatur, nam videtur in rigore significari, necessariam esse diocesanam synodum; nam hæc videtur intelligi nomine cleri, et quia quod omnes tangit, ab omnibus debet probari; ergo oportet ut omnes conveniant, saltem per capita, et in synodo. In contrarium autem est, quia hoc non videtur observari in usu, et est moraliter valde difficile, ut in omnibus occasionibus occurrentibus præctice servari possit. Quapropter satis probabile est sufficere consensum Episcopi cum capitulo suæ cathedralis Ecclesiæ; nam illud solet in jure intelligi nomine clericorum, juxta cap. 1, cum aliis, de his quæ fiunt a Prælati sine consensu capituli. Multum etiam in hoc valere potest consuetudo: nam ubi ex more præscripto Episcopus habuerit proprium consilium suorum officialium, vel clericorum ad hoc munus deputatorum, et cum eis graviora diocesis negotia expedire solet, illud videri potest sufficiens ad conditionem hanc in illis juribus requisitam implendam.

17. *Tertia conditio.* — Tertia conditio, in dicto cap. *Non minus*, est, ut contributio fiat sine ulla exactione. Hæc vero magis pertinet ad modum petendi tributum jam impositum, quam ad modum servandum in imponendo tributo. Intelligitur autem de exactione coactiva, ut jam supra explicatum est, et de illa conditione videri potest Gigas, de Pension., quæst. 90, ubi alios refert. Insinuat etiam in eodem textu alia conditio, scilicet, ut contributio sit *ad relevandas communes utilitates, vel necessitates*, sed hæc non est nova conditio, sed finis et quasi fundamentum *justitiæ* talis impositionis, quod in toto hoc capite principaliter supponimus. His ergo conditionibus omissis, propriam tertiam conditionem addit Innocentius III, in dict. cap. *Adversus*, his verbis: *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere*. In qua conditione, propter difficultatem ejus, et moram quam necessario

secum affert, fundantur maxime contrariæ sententiæ auctores, ut putent non esse extendendam ad has exactiones, quæ frequenter necessariæ sunt, et habent quasi innatam naturalem æquitatem et pietatem. Sed nihilominus evidens est, Innocentium III de eisdem exactionibus vel tributis cum Alexandro III esse locutum, ac proinde hanc conditionem ad omnia tributa, in quæ priores condiciones cadunt, extendi. Ideoque, licet difficilis videatur, servandam esse, quia fuit præscripta ab eo, qui potestatem habuit illam imponendi, et potuit esse expediens propter vitanda incommoda, quæ frequenter occurrunt. Existimo tamen, si Episcopus et clerus consentiant inconsulto summo Pontifice, licet male faciant, et puniri possint, nihilominus factum tenere, quia ibi non additur verbum irritans consensum eorum, et alioqui habebant jure ordinario potestatem ad illum consensum præstandum.

18. *Evasio.* — *Limitatio admittenda in hac tertia conditione.* — Posset autem aliquis dicere, conditionem hanc esse in præsumptione fundatam, ut indicant illa verba: *Propter imprudentiam quorundam*, et ideo ubi fuerit evidens justitia et ratio contributionis, et consensus sit debitus secundum prudentiam, non obligare legem illam quoad hanc conditionem. Quia præsumptio cedit veritati, et consequenter cessat etiam lex in præsumptione fundata. Respondeo negando assumptum, quia illa lex revera non supponit rem præsumptam in qua fundetur, sed solum morale periculum, et occasionem frequentis mali et nocuenti. Hoc autem satis est ut lex universaliter feratur, et obliget etiam in particulari casu, licet in eo negative cesset finis seu ratio legis. Solum ergo limitari potest illa conditio in casu urgentis necessitatis, quando est periculum in mora, argumento cap. *Pervenit*, de Immunit. ecclesiar., et quia necessitas caret lege. Et hanc limitationem addiderunt Panormitanus et Gregor. Lopez supra, et Sylvester, verb. *Immunitas*, numero 20; Guttier. supra, qui alios refert. Hæc autem necessitas maxime potest contingere in exactione, quæ ad unum actum vel ad breve tempus fit; nam si longiori tempore sit duratura, licet in casu necessitatis possit inchoari inconsulto summo Pontifice, ut longiori tempore protrahatur, consulendus erit, quia potest quoad hanc partem lex impleri, necessitate non obstante, quia hoc modo illi sufficienter subvenitur.

CAPUT XXVII.

UTRUM OMNES CLERICI, TAM IN SACRIS QUAM IN MINORIBUS ORDINIBUS CONSTITUTI, ET IN STATU CLERICALI PERSEVERANTES, INTEGRE GAUDEANT ECCLESIASTICA LIBERTATE?

1. Explicuimus causas et effectus hujus exemptionis; solum superest ut de personis, seu subjectis quibus hoc privilegium conceditur, disseramus. Et quoniam ex hactenus dictis satis in genere constat, privilegium hoc personis ecclesiasticis concedi, duo sub hac generalitate explicanda supersunt. Unum est, quæ sint istæ personæ ecclesiasticæ hoc privilegium participantibus. Aliud est, an singulis earum totum hoc privilegium integre et quoad omnes suas materias communicetur. Primum ergo distinguendus est duplex ordo ecclesiasticarum personarum, juxta partitionem a Hieronymo traditam, in cap. *Duo sunt*, 12, q. 1. Unus est clericorum, alius est eorum qui conversi seu Deo devoti ibi appellantur, qui sub nomine *monachorum* significantur in cap. *Si quis suadente*, 17, quæst. 4, et jam communiter sub nomine religiosorum aut regularium comprehenduntur.

2. *Differentia inter has ecclesiasticas personas.* — Differunt autem hæc duo genera personarum ecclesiasticarum, quia clericatus proprie sumptus requirit ordinationem aliquam sacramentalem, vel saltem primam dispositionem, et quasi inchoationem ejus per primam tonsuram (in hac enim amplitudine nunc sumitur juxta cap. *Cum non ab homine*, de Sentent. excoim., et cap. *Cum non ab homine*, de Judiciis); monachus vero nullum requirit ordinem, sed solum sacrum aliquem statum, per quem persona Deo specialiter dicitur, et ut talis ab Ecclesia recipiatur. Deinde in clericatu sunt diversi gradus, nam quidam sunt clerici in sacris, ut sunt omnes qui per ordinationem, ratione voti annexi, inhabiles ad matrimonium facti sunt, juxta c. *Miramur*, de Servis non ordin. Alii vero sunt clerici in minoribus, qui votum non emittunt, et ideo subdistinguendi sunt, nam quidam sunt clerici continentes, alii conjugati. Et ita resultant quatuor gradus personarum ecclesiasticarum, de quibus suo ordine dicemus; in hoc vero capite simul tractabimus de omnibus clericis non conjugatis, quia in generali regula conveniunt, qua constituta, exceptiones vel differentię quæ inter eos fuerint, facile intelliguntur.

3. *Prima conclusio.* — *Probatum conclusio primo ex jure canonico.* — *Probatum secundo ex jure civili.* — Dicendum ergo est, omnes clericos, tam in sacris quam in minoribus, etiam in prima tonsura constitutos, et in clericali statu perseverantes, plene et integre gaudere privilegio clericali, per se loquendo, id est, nisi propter crimina illo priventur. Hæc assertio extra controversiam est inter Catholicos; nam ex jure canonico manifeste probatur. Præsertim cap. 2, de Foro competent., ibi: *Neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum ullum, aut minores Ecclesie*, per quod ultimum membrum intelligi videntur juvenes, seu juniores (ut habet alia littera) primam tantum tonsuram habentes, quamvis alii magis vocem illam extendant, ut infra videbimus. Idem probatur in dicto cap. *Cum non ab homine*, de Judiciis, ibi: *Clericos cujuscumque ordinis*. Et iterum: *Clericus in quocumque ordine constitutus*. Alia vero jura indefinite loquuntur de clericis, sub qua voce omnes comprehenduntur, præsertim in favorabilibus, nisi limitatio addatur, et in hac materia specialiter explicatur in cap. *De persona*, 11, quæstion. 1, ubi multa alia jura eodem modo de clericis loquuntur; tractant vero specialiter de privilegio fori, tam in materia criminali quam in civili. Et cum eadem generalitate loquuntur jura canonica de clericis quoad exemptionem a tributis, ut videri potest in omnibus titulis de Immunitate ecclesiar. Denique jus etiam civile eodem modo de exemptione clericorum loquitur, ut patet ex Authent. *Cassa*, Cod. de Sacros. eccles., et Authent. *Item nulla*, Cod. de Episc. et Cleric., ubi Fridericus de personis ecclesiasticis indefinite loquitur, quod nomen generalius est. In Codice etiam Theodosiano multæ sunt leges sæpe jam indicatæ, in quibus privilegium hoc vel absolute conceditur clericis, vel interdum etiam minoribus in particulari. Unde a fortiori constat convenire majoribus.

4. *Ratione probatur assertio.* — Ratio assertionis non est alia, nisi quæ ex jure sumitur. Nam si hoc privilegium ut est a jure divino spectetur, sic nullam habet limitationem ex parte clericorum, quia omnes sunt speciali titulo de familia Christi, et ad divinum cultum consecrati et deputati; nam, licet inter ipsos clericos sit differentia majoris vel minoris consecrationis, seu magis aut minus sacri ministerii, hoc non satis est ut dicamus, quosdam fuisse magis exemptos ex vi juris divini, quam alios, ut supra cap. 10 declaratum est.

Si autem hoc privilegium spectetur ut per jus ecclesiasticum determinari aut limitari potest quoad personas, sic etiam non invenitur facta discretio inter clericos in sacris, vel in minoribus, dummodo in statu clericali perseverent, modo inferius explicando. Ratio autem colligi potest ex cap. *Si diligenti*, de Foro competent., quia hoc privilegium sicut non est personale, id est, intuitu personæ concessum, ita non est datum intuitu hujus vel illius ordinis, sed intuitu status clericalis, et ideo dicitur ibi *toti collegio ecclesiastico indultum*, ad quod collegium quilibet clericus pertinet, ut ibi dicitur. Nec dubitandum est quin etiam clerici solius primæ tonsuræ sub hac generalitate comprehendantur; et ideo de his solent interdum auctores loqui in particulari, vel ad tollendum omne dubium, vel ut a fortiori intelligantur omnes superiores comprehensi, ut videre licet in Joanne Lupo, tractat. de Libertate ecclesiasticæ, cap. 2, et Covarr., in Practicæ, cap. 31, 32 et 33, et est satis expressum in dicto cap. 2, de Foro competent., et clarius in Concilio Tridentino, sess. 23, cap. 6, de Reformat.; quod decretum statim exponemus.

5. Quod autem hoc intelligendum sit de plena et integra exemptione, ut in altera parte assertionis dixi, æque certum est, et eodem fere modo est probandum; nam jura canonica et civilia, tam quæ exemptionem fori in criminalibus et civilibus, quam quæ immunitatem a tributis concedunt, de ecclesiasticis personis æqualiter, sive indefinite, sive cum distributione loquuntur. Unde omnia, quæ hactenus de generalitate exemptionis, tam in criminalibus et civilibus judiciis, quam in legibus etiam civilibus et tributis diximus, ad omnes clericos cujuscumque ordinis in statu clericali perseverantes æqualiter applicanda sunt, quia jura quoad hanc partem nihil inter eos discernunt, unde neque nos discernere debemus, nisi fortasse in aliquo casu particulari in jure expresso, de quo nunc non tractamus.

6. *Limitatur assertio.* — *Ordines sacri per se soli privilegium exemptionis inducunt, minores vero non ita.* — Dixi autem in clericali statu perseverantes. Primo, ad declarandum conclusionem intelligi de clericis non conjugatis, nam illi soli integra exemptione gaudent, ut ex dicendis in capite sequenti constabit. Deinde posita est illa particula ad explicandum decretum Concilii Tridentini supra allegatum, et differentiam quæ inter clericos